

A FILSTICH¹-KRÓNIKA FELJEGYZÉSEI DÁVID FERENC RŐL ÉS AZ 1550—1588-AS ÉVEK NEVEZETESEBB ESEMÉNYEIRŐL

1550-ben áradás.

1554-ben nagy pestis Erdélyben.

1555. okt. 6-án Dávid Ferencet, Dávid varga fiát pappá választják, és okt. 9-én először szónokolt.

1556. márc. 15-én a Karpokratest követő szerzeteseket² Fodor István bírósága idején kolostorukból kiűzik. Ugyancsak azon a napon a szürke kolostorban az oltárt szétrombolják.

1559 tavaszán hó, nyarán szárazság.

1565. okt. 26-án II. János engedelmével Filstich Lőrinc bírósága idején a monostort lerontották.

1566. jan. 20-án kezdte Dávid Ferenc először a háromság dogmáját tagadni és ugyanakkor ellentmondott.

1566. máj. 19-én a marosvásárhelyi zsinaton a magyar papok Dávid Ferenc elnöklete alatt elhatározták, hogy a három személynek és a háromságnak említése megszűnjék.

1566. jún. 8-án Fodor István főbíró összehívta a centumvireket (a tanácsot) s azokkal elhatározta, hogy a háromság dogmája eltöröltessék. Azonban mindkét nemzet papjai: Titus Mihály és Kratzer György urak ellenmondtak s lemondani akartak.

Jún. 11-én Dávid Ferenc az ugyanott összegyűlteknél ezt mondta: jobb lesz, hogy én egyedül távozzam, minthogy három távolíttassék el.

1568. jún. 14-én II. János király követei: Cziereni (?) (Cserényi) István és Mikola János bevezették a magyarokat a nagytemplomba.

1579-ben fogták el Dávid Ferencet Báthory Kristóf fejedelem parancsára, s Báthory István lengyel király beléegyezésével ápr. 26-án Tordára vitték, onnan Kolozsvárra visszahozták. Ugyanitt május 29-én bebörtönözték, végre Dévára vitték, ahol befejezte életét.

1579. szept. 12-én öntötték a nagyobbik iskolában a kolozsvári nagyobb harangot.

1580-ban jöttek be a jezsuiták Kolozsvárra és 1588-ban kiűzték őket.

JEGYZETEK

1. *Filstich Lőrinc*, kolozsvári polgár s a város főbírája, a XVI. sz. második felében krónikaszerű följegyzéseket készített latin nyelven korának nevezetesebb hazai eseményeiről. Krónikájában főleg Dávid Ferencsel foglalkozik, akinek kortársa és híve volt, az unitárizmusnak pedig lelkes támogatója.

Filstich krónikás följegyzéseinek csak töredéke maradt fenn egy kolligátum táblájának belső oldalán Graffius Gáspár kolozsvári szász papnak kézírásos kivonatában. A bejegyzés valószínűleg a XVII. század első felében történt. A kötet két műből áll: Honterus, *Rudimentorum cosmographiae libri duo*, Cracoviae 1530 és Alsted, *Rudimenta linguae hebraicae et chaeldeicae*, Albae Juliae 1635. A kolligátum tulajdonosa az 1940-es években egy zsidói orvos volt, a kötet további sorsa ismeretlen.

A Graffius készítette kézírásos krónikakivonatot Kelemen Lajos történész fedezte fel és másolta le a kolligátum tulajdonosának engedélyével, s engedte át felhasználás végett Botár Imre tanárnak. Botár Imre a kivonatot magyarra fordítva publikálta az *Unitárius Élet* c. időszaki lap 1949. január 15-i (III. évfolyam, 1. sz.) számában.

2. A dominikánusokat nevezi így. Karpokrates a Kr. u. II. században élt, s a gnosztikus filozófiát a kereszténységgel egyeztette. Tagadta Krisztus istenségét. Azért nevezi az ő követőinek a dominikánusokat, mert ezek a szeplőtlen fogantatásról vitatkoztak a ferencrendiekkel.

A ROMÁNIAI ÉS AZ ANGOL UNITÁRIUS EGYHÁZ KAPCSOLATÁNAK TÖRTÉNETÉBŐL

A Korunk 1972 augusztusi számában napvilágot látott két ismeretlen Bowring¹-levél, amelyet a regényes életű nagy államférfiú és műfordító írt 1827-ben az erdélyi unitáriusok híres kolozsvári tanárának, Molnos Dávidnak (1778—1836). Ezekben a levelekben Bowring az „erdélyi popularis literatura” iránt érdeklődik (Vö. uo. 1243).

A levelek közlését bevezető sorokból arról is tudomást szerezhet az olvasó, hogy a Román Akadémia Kolozsvári Fiókjának Könyvtárában (volt Unitárius Kollégium Könyvtára) még egy harmadik levél is található — ugyanattól a szerzőtől. Jelzete: Ms. U. 780 / A., 85—86. l. Címe: „Joannes Bowring Congregationis Unitariorum Londinensis Minister a Secretis admodum Reverendo Davidi Molnos Rectori ac Professori Claudiopolitani Collegii Unitariorum in Transylvania Clarissimo” (John Bowring, az unitáriusok londoni közösségének titkára — főtisztelendő Molnos Dávidnak, a Kolozsvári Unitárius Kollégium híres rektorának és tanárának, Erdélyben).

Az utóbbi levelet 1827 júliusában írta Bowring — latinul. A könyvtár kézirat-állagában található példány nem a szerző saját kezű írása, hanem az eredeti szövegnek Körmöczy Józseftől (kissárosi tanító) származó s feltehetően hű másolata.

E sorok írója kedves kötelességének tesz eleget, amikor ezt is hozzáférhetővé teszi az érdeklődőknek, mert nézete szerint tartalma egy újabb színnel gazdagítja a most száz éve elhunyt Sir John Bowringra vonatkozó ismereteinket, ugyanakkor némi fényt vet a romániai meg az angol unitarizmus az idő tájt kezdődő, de később egyre inkább kiterjedő kapcsolataira is. Az utóbbiak pedig fölöttébb hasznosak voltak, és — amint a rendelkezésünkre álló érdekes levelezésből futólag is megállapítható — megérdemelnék, hogy valaki alaposan tanulmányozza őket.

A levél szövege szó szerinti másolatban²:

„Literis a te datis XII. Kal. Martii, quum antea breviter responderim meo ipsius nomine, nunc denuo iisdem ex eo, quod gero in nostra Unitariorum Congregatione, officio, ad respondendum fusius progredior. Nimirum mala Domini Foxii³ valetudine eadem nostra Congregatio adducta est, ut alterum sibi Ministrum a secretis pro externis negotiis proque labente anno eligeret, quo factum est, ut scribendi